

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

313

Przyszłość rachunkowości i sprawozdawczości – założenia, zasady, definicje Kierunki zmian prawa bilansowego w Polsce

Redaktorzy naukowci

Zbigniew Luty

Aleksandra Łakomiak

Alicja Mazur

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Barbara Majewska
Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz
Korektor: Barbara Cibis
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-319-9

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	7
Dorota Adamek-Hyska: Założenia koncepcyjne sprawozdań budżetowych	9
Hanna Czaja-Cieszyńska: „Nie” dla MSSF dla MSP w Unii Europejskiej – słuszna decyzja czy duży błąd?.....	25
Waldemar Gos, Stanisław Hońko: Rachunkowość małych przedsiębiorstw – diagnoza i propozycje modyfikacji prawa bilansowego.....	35
Małgorzata Kamieniecka: Sprawozdawczość MŚP w zakresie odroczonego podatku dochodowego – propozycje zmian	46
Anna Kasperowicz: Pojęcie kontroli w kontekście uznawania przychodów .	58
Tomasz Kondraszuk: Uproszczona ewidencja czy uproszczona sprawo- zdawczość w sektorze mikroprzedsiębiorstw?.....	74
Alicja Mazur: Pomiar wartości przychodów według projektu międzyrodo- wego standardu dotyczącego przychodów	84
Lucyna Poniatowska: Rezerwy w rachunkowości – ewolucja podejścia i per- spektywy zmian	100
Adrian Ryba: Ewidencja i wycena inwestycji zgodnie z ustawą o rachunko- wości – artykuł dyskusyjny	110
Aleksandra Sulik-Górecka: Koncepcja zmiany zasad prezentacji kapitału w sprawozdaniu finansowym zamkniętych funduszy inwestycyjnych	127
Gyöngyvér Takáts: Koncepcja sprawozdawczości finansowej mikropodmio- tów – przyczynek do dyskusji.....	137
Grażyna Voss, Piotr Prewysz-Kwinto: Zintegrowane systemy ewidencyjne	148
Mateusz Wilczewski: Wpływ wyceny kart zawodniczych na bilans klubu piłkarskiego.....	159
Edward Wiszniowski: Model szacowania Utraty wartości instrumentów fi- nansowych w założeniach MSSF 9 – rachunkowość czy inżynieria finan- sowa?	170
Paweł Zieniuk: Ujawnienia informacji o wartościach szacunkowych w spra- wozdaniu finansowym – wyzwanie dla biegłego rewidenta.....	189
Katarzyna Żuk: Ujęcie księgowe pomocy finansowej uzyskiwanej przez wstępnie uznane grupy producentów owoców i warzyw	199

Summaries

Dorota Adamek-Hyska: Conceptual framework of budgetary reports.....	24
Hanna Czaja-Cieszyńska: ”No” to IFRS for SMEs in the European Union – the right decision or a big mistake?	34

Waldemar Gos, Stanisław Hońko: Accounting of small enterprises – diagnosis and proposals for modification of accounting law	45
Małgorzata Kamieniecka: Deferred income tax in the reporting of SMEs – proposals for change	57
Anna Kasperowicz: Concept of control in the context of income recognizing	73
Tomasz Kondraszuk: Simplified recording or simplified reporting in the sector of microenterprises	83
Alicja Mazur: Revenue measurement according to the proposal of a new international standard	99
Lucyna Poniatowska: Reserves in accounting – evolution of approach and perspectives of changes	109
Adrian Ryba: Recording and measurement of investments in accordance with the accounting act – discussion article	126
Aleksandra Sulik-Górecka: The rules of capital presentation in the financial report of close-end investment funds in the light of law	136
Gyöngyvér Takáts: Financial reporting concept of micro entities – discussion paper	147
Grażyna Voss, Piotr Prewysz-Kwinto: ERP systems	158
Mateusz Wilczewski: The influence of players’ registration rights on a football club’s balance sheet	169
Edward Wiszniowski: A model for estimating the loss of value of amortised cost financial instruments as per the accounting standards requirements 9 IFRS – accounting or financial engineering?	188
Paweł Zieniuk: Disclosures of estimated values in financial statements – a challenge for auditor	198
Katarzyna Żuk: Accounting presentation of financial grants received by the pre-recognized groups of fruit and vegetables producers	212

Aleksandra Sulik-Górecka

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

KONCEPCJA ZMIANY ZASAD PREZENTACJI KAPITAŁU W SPRAWOZDANIU FINANSOWYM ZAMKNIĘTYCH FUNDUSZY INWESTYCYJNYCH

Streszczenie: Wraz z rozwojem rynków finansowych dużego znaczenia nabral problem rachunkowości i sprawozdawczości zamkniętych funduszy inwestycyjnych. Celem opracowania jest analiza przyjętych rozwiązań w zakresie obowiązku opłacenia kapitału dla otrzymania jednostek uczestnictwa funduszy inwestycyjnych w ustawodawstwie polskim, a także próba oceny zakresu informacji o kapitale prezentowanych w bilansie zamkniętych funduszy inwestycyjnych. W opracowaniu przedstawiono zamknięte fundusze inwestycyjne jako specyficzne podmioty rynku finansowego. Ponadto porównano zasady nadzoru otwartych oraz zamkniętych funduszy inwestycyjnych przez organy publiczne. Dokonano też analizy wartości informacyjnej bilansu sporządzonego zgodnie z obowiązującymi regulacjami w zakresie rachunkowości w sytuacji nieopłacenia kapitału przez nabywców wyemitowanych certyfikatów inwestycyjnych. Zaproponowano poszerzenie zakresu informacji prezentowanych w sprawozdaniu finansowym w celu zgodności z zasadą prawdziwego i rzetelnego obrazu.

Słowa kluczowe: zamknięte fundusze inwestycyjne, bilans, nadzór, kapitał, wartość informacyjna.

1. Wstęp

Rosnącej popularności zamkniętych funduszy inwestycyjnych towarzyszą wątpliwości dotyczące zasad prowadzenia księgowości tych funduszy oraz sporządzania sprawozdań finansowych. Pomimo działalności publicznych organów nadzoru obowiązujące obecnie zasady prezentacji kapitałów wydają się niewystarczające. Problem badawczy niniejszego opracowania stanowi ocena wartości informacyjnej sprawozdania finansowego zamkniętych funduszy inwestycyjnych w zakresie kapitałów w świetle obowiązujących przepisów. W opracowaniu przeprowadzono analizę przyjętych rozwiązań dotyczących obowiązku opłacenia kapitału w celu otrzymania jednostek uczestnictwa funduszy inwestycyjnych w ustawodawstwie polskim, a także podano propozycję zmian zakresu informacji o kapitale prezentowanych w bilansie i informacji dodatkowej zamkniętych funduszy inwestycyjnych. Zastoso-

wane narzędzia badawcze obejmują w szczególności analizę aktów prawnych oraz dostępnej literatury przedmiotu, a także ocenę przykładowego bilansu zamkniętego funduszu inwestycyjnego.

2. Miejsce zamkniętych funduszy inwestycyjnych na rynku finansowym

Transakcje na rynku finansowym polegają na zamianie pieniądza na instrument finansowy lub instrumentu finansowego na pieniądź w celu osiągnięcia zysków lub zabezpieczenia się przed ryzykiem [Głuchowski 2001, s. 265]. Na rynku finansowym posiadacze nadwyżek finansowych poszukują więc określonych korzyści finansowych. Jedną z wymienianych w literaturze funkcji rynku finansowego jest sprzyjanie efektywności wykorzystania zasobów w gospodarce dzięki możliwości transferu zasobów do najbardziej efektywnych zastosowań, co zwiększa ogólny poziom efektywności zastosowania zasobów [Czekaj, Dresler 2000, s. 175]. Ważnym podmiotem rynku finansowego są fundusze inwestycyjne, które jako inwestor zbiorowy zapewniają zwykle uczestnikom funduszu wyższy stopień bezpieczeństwa inwestycji niż w sytuacji samodzielnego lokowania środków finansowych, głównie ze względu na ograniczanie ryzyka inwestycyjnego poprzez dywersyfikację portfela [Krupa 2008, s. 32]. Podstawowym aktem prawnym regulującym działanie funduszy inwestycyjnych w Polsce jest Ustawa o funduszach inwestycyjnych z 27 maja 2004 r., w której fundusz inwestycyjny określono jako (art. 3.1): „osobę prawną, której wyłącznym przedmiotem działalności jest lokowanie środków pieniężnych zebranych w drodze publicznej, a w przypadkach określonych w ustawie również niepublicznej, proponowania nabycia jednostek uczestnictwa albo certyfikatów inwestycyjnych, w określone w ustawie papiery wartościowe, instrumenty rynku pieniężnego i inne prawa majątkowe”.

W zamkniętych funduszach inwestycyjnych tytuły uczestnictwa są papierami wartościowymi i określane się je jako certyfikaty inwestycyjne. Zgodnie z art. 17 ustawy o funduszach inwestycyjnych certyfikaty inwestycyjne mogą być przedmiotem oferty publicznej lub dopuszczenia do obrotu na rynku regulowanym i nie podlegają umorzeniu w drodze ich wykupu przez fundusz. Tworzeniem funduszy inwestycyjnych, zarówno otwartych, jak i zamkniętych, zarządzaniem nimi oraz reprezentowaniem w stosunkach z osobami trzecimi zajmuje się towarzystwo funduszy inwestycyjnych działające w formie spółki akcyjnej [Ustawa z 27 maja 2004 r., art. 4]. W celu utworzenia funduszu należy sporządzić statut w formie aktu notarialnego i zawrzeć umowę z depozytariuszem¹ o prowadzenie rejestru aktywów fun-

¹ Depozytariuszem może być wyłącznie: 1) bank krajowy, którego fundusze własne wynoszą co najmniej 100 000 000 PLN, 2) oddział instytucji kredytowej posiadający siedzibę poza RP, jeśli fundusze tego oddziału wynoszą co najmniej 100 000 000 PLN, 3) Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych Spółka Akcyjna.

duchu inwestycyjnego. Co do zasady wymagane jest uzyskanie zezwolenia przez Komisję Nadzoru Finansowego² oraz wpisanie do rejestru funduszy inwestycyjnych, prowadzonego przez Sąd Okręgowy w Warszawie [Ustawa z 27 maja 2004 r., art. 15.1].

Do katalogu możliwych inwestycji dokonywanych przez zamknięte fundusze inwestycyjne można przykładowo zaliczyć: jednostki uczestnictwa lub certyfikaty inwestycyjne innych funduszy inwestycyjnych, udziały w spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością, nieruchomości, instrumenty pochodne, wierzytelności [Dawidowicz 2011, s. 20].

Światowy kryzys finansowy, który rozpoczął się w 2008 roku, a którego skutki są wciąż odczuwane, nasunął jednak wiele wątpliwości co do efektywności rynków finansowych i racjonalności działań inwestorów. Powszechnie uważa się, że kryzys ten wywołany został w USA przez nadmierne udzielanie kredytów hipotecznych osobom, które nie miały zdolności kredytowej, a następnie spekulowanie instrumentami finansowymi niemającymi pokrycia w tych nieruchomościach [Kordula 2009, s. 150]. Jednym z krytyków nadmiernego zadłużania na etapie wzrostu gospodarczego jest amerykański ekonomista Hyman Minsky, który negatywnie oceniał rolę instytucji finansowych, także funduszy inwestycyjnych, w kreowaniu zjawiska nazwanego przez niego „euforią zadłużania się” w oczekiwaniu na zyski [Minsky 2008].

Analizując przesłanki trwającego wciąż kryzysu gospodarczego, trudno uniknąć postawienia pytania o rolę rachunkowości i sprawozdawczości tak specyficznych uczestników rynku finansowego, jakimi są fundusze inwestycyjne. Czy zakres informacji prezentowanych w sprawozdaniu finansowym jest wystarczający dla posiadaczy jednostek lub certyfikatów funduszy? Czy nadzór publicznych organów nad tak silnymi graczami rynku finansowego jest wystarczający?

3. Zasady nadzoru nad zamkniętymi funduszami inwestycyjnymi

Istotnym elementem wpływającym na bezpieczeństwo oszczędzania w funduszach inwestycyjnych jest nadzór nad ich działalnością. W Polsce regulacje prawne ochraniają pieniądze uczestników funduszu zarówno poprzez oddzielenie aktywów funduszu od aktywów zarządzającego nim towarzystwa funduszy inwestycyjnych oraz określone wymogi, jakie musi spełniać towarzystwo zarządzające funduszem, a także poprzez szczególny nadzór sprawowany nad funduszami inwestycyjnymi przez specjalne organy.

Podstawowym organem pełniącym nadzór nad tworzeniem funduszy inwestycyjnych jest Komisja Nadzoru Finansowego, co reguluje przede wszystkim Ustawa o nadzorze nad rynkiem finansowym [Ustawa z 21 lipca 2006 r., art. 3 i 4]. Do

² Komisja Nadzoru Finansowego to centralny organ administracji państwowej sprawujący nadzór nad rynkiem finansowym w Polsce [por. Ustawa z 21 lipca 2006].

4 grudnia 2011 r., a więc do momentu wejścia w życie nowelizacji ustawy o funduszach inwestycyjnych, niezależnie od tego, czy oferowane przez fundusz jednostki uczestnictwa miały być dopuszczone do obrotu na rynku regulowanym, oferowane w drodze oferty publicznej czy skierowane do kilku prywatnych inwestorów, wnioski o utworzenie funduszu podlegały takim samym wymogom i procedurom Komisji Nadzoru Finansowego. Od momentu wprowadzenia w życie nowelizacji (Dz.U. z 2011 r., nr 234, poz. 1389) utworzenie niepublicznego funduszu inwestycyjnego zamkniętego, emitującego wyłącznie certyfikaty inwestycyjne, które zgodnie ze statutem funduszu nie będą oferowane w drodze oferty publicznej ani dopuszczone do obrotu na rynku regulowanym, ani wprowadzone do alternatywnego systemu obrotu, nie wymaga uzyskania zezwolenia Komisji Nadzoru Finansowego, a ani statut niepublicznego zamkniętego funduszu inwestycyjnego, ani jego zmiana nie będą zatwierdzane przez Komisję. Komisja Nadzoru Finansowego nie musi udzielać zgody na zmianę depozytariusza, a uczestnicy funduszu mają większą swobodę przy ustalaniu polityki inwestycyjnej. Do Komisji Nadzoru Finansowego wystarczy przekazać informację o wpisaniu takiego podmiotu do rejestru funduszy inwestycyjnych wraz ze statutem funduszu i informacją o wysokości zebranych do niego wpłat. Celem nowelizacji była z pewnością chęć uproszczenia procedur powstawania takich podmiotów oraz zwiększenia ich elastyczności. Dzięki nowelizacji Polska stała się atrakcyjnym miejscem do tworzenia niepublicznych zamkniętych funduszy inwestycyjnych przez kapitał zagraniczny.

Z dniem 1 lutego 2013 r. weszła w życie kolejna nowelizacja ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym w odniesieniu do otwartych funduszy inwestycyjnych oraz publicznych zamkniętych funduszy inwestycyjnych, a więc tych, które dysponują certyfikatami inwestycyjnymi objętymi przez fundusz w drodze oferty publicznej, czyli dopuszczonymi do obrotu na rynku regulowanym lub wprowadzonymi do alternatywnego systemu obrotu (Dz.U. z 2013 r., poz. 70; Dz.U. z 2011 r., nr 234, poz. 1389). Przyczyną nowelizacji, która uwzględniona została także w ustawie o funduszach inwestycyjnych, było dostosowanie do dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/65/WE z dnia 13 lipca 2009 r. w sprawie koordynacji przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych odnoszących się do przedsiębiorstw zbiorowego inwestowania w zbywalne papiery wartościowe. Zmiany mają doprowadzić do zwiększenia efektywności działania funduszy inwestycyjnych na krajowym oraz europejskim rynku usług finansowych między innymi poprzez ułatwienia w zakresie wprowadzenia przez krajowe fundusze inwestycyjne otwarte swoich jednostek uczestnictwa do obrotu w innych państwach członkowskich. Bezpośrednim skutkiem nowelizacji przepisów jest zniesienie obowiązku udostępniania tzw. skrótów prospektów informacyjnych przez fundusze inwestycyjne, a zamiast tego podawanie do publicznej wiadomości tzw. kluczowych informacji dla inwestorów, obejmujących zestaw podstawowych informacji, który powinny pozwolić inwestorom poznać charakter funduszu inwestycyjnego i związane z nim ryzyko.

Nadzór nad działalnością funduszy inwestycyjnych pełniony też jest przez Narodowy Bank Polski, który gromadzi dane z rynków finansowych na mocy Rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 23 października 2009 r. w sprawie przekazywania Narodowemu Bankowi Polskiemu danych niezbędnych do sporządzania bilansu płatniczego oraz międzynarodowej pozycji inwestycyjnej.

4. Emisja certyfikatów a obowiązek ich opłacenia

Regulacje w zakresie warunków emisji certyfikatów przez niepubliczne zamknięte fundusze inwestycyjne zamieszczone są w Rozporządzeniu Ministra Finansów z 29 grudnia 2011 r. w sprawie szczegółowej treści emisji certyfikatów inwestycyjnych emitowanych przez fundusz inwestycyjny zamknięty, który nie jest publicznym funduszem inwestycyjnym zamkniętym. W przepisach omówiono szczegółowo zawartość dokumentu, który powinien zostać sporządzony przed emisją certyfikatów i prezentować m.in. szczegółowe dane o emisji, jej terminach i cenach, prawach z certyfikatów, czynnikach ryzyka, informacje o emitencie, towarzystwie i depozytariuszu. Zawarto również konieczność sprecyzowania zasad, terminów dokonywania wpłat oraz skutków prawnych niedokonania wpłaty w oznaczonym terminie lub wniesienia wpłaty niepełnej (art. 11.1).

W ustawie o funduszach inwestycyjnych ograniczono dostęp do certyfikatów inwestycyjnych funduszy zamkniętych osobom fizycznym dokonującym jednorazowego zapisu na certyfikaty o wartości nie mniejszej niż równowartość w złotych 40 000 euro (art. 117.3). Zarówno w omawianym wyżej rozporządzeniu, jak i w ustawie o funduszach nie ma informacji o konieczności opłacenia certyfikatów w niepublicznych zamkniętych funduszach inwestycyjnych w celu ich objęcia.

W zakresie otwartych funduszy inwestycyjnych przepisy ustawy o funduszach określają, że (art. 88.1, art. 90): „Osobom, które dokonały wpłaty na jednostki uczestnictwa, fundusz jest obowiązany zbyć liczbę jednostek [...]. Prospekt informacyjny funduszu określa terminy, w jakich najpóźniej nastąpi zbycie jednostek uczestnictwa po dokonaniu wpłaty na te jednostki”

Natomiast w odniesieniu do zamkniętych funduszy inwestycyjnych regulacje ustawy o funduszach precyzują (art. 137): „Certyfikat inwestycyjny imienny funduszu inwestycyjnego zamkniętego może być wydany uczestnikowi, który nie opłacił w całości ceny emisyjnej certyfikatu, jeżeli statut nie stanowi inaczej”.

W praktyce oznacza to, że jeżeli w statucie funduszu nie określono terminów wpłat na certyfikaty, mogą one pozostawać przez pewien czas nieopłacone. Zgodnie z ustawą uczestnik funduszu jest zobowiązany do opłacenia odsetek ustawowych od niedokonania wpłaty w terminie, a jeżeli wpłata nie zostanie dokonana w terminie dłuższym niż 6 miesięcy od terminu płatności, fundusz inwestycyjny powinien umorzyć nieopłacony certyfikat inwestycyjny (art. 137.7). Szczegóły postępowania powinien określać statut funduszu.

5. Prezentacja informacji o kapitałach w sprawozdaniu finansowym zamkniętych funduszy inwestycyjnych

Zgodnie z obowiązującym w Polsce prawem bilansowym jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o funduszach inwestycyjnych, bez względu na wielkość przychodów, zobowiązane są do stosowania przepisów ustawy o rachunkowości [Ustawa z 29 września 1994 r., art. 2.3] oraz Rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 24 grudnia 2007 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości funduszy inwestycyjnych. Ponadto w odniesieniu do funduszy inwestycyjnych należy stosować przepisy Rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 12 grudnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych. Prowadzenie ksiąg rachunkowych może zostać zlecone przez towarzystwo funduszy inwestycyjnych innym podmiotom upoważnionym na podstawie odrębnych przepisów [Rozporządzenie z 24 grudnia 2007 r., art. 9.2]. Oprócz standardowych elementów ksiąg rachunkowych określonych w art. 13.1 ustawy o rachunkowości, rachunkowość funduszy inwestycyjnych obejmuje rejestr certyfikatów inwestycyjnych, zawierający szczegółową ewidencję kapitału wpłaconego i wypłaconego [Rozporządzenie z 24 grudnia 2007 r., art. 8].

Należy mieć na uwadze fakt, że zarówno rachunkowość, jak i sprawozdawczość funduszy inwestycyjnych powinna służyć uczestnikom funduszu inwestycyjnego, którzy przede wszystkim dążą do pomnażania zainwestowanych środków. Nadrzędnym celem rachunkowości funduszu jest natomiast umożliwienie ustalenia wartości aktywów netto na każdy dzień wyceny oraz na dzień bilansowy [Rozporządzenie z 24 grudnia 2007 r., art. 9.1]. Aktywa netto funduszu to aktywa pomniejszone o zobowiązania funduszu. Zobowiązania funduszu wynikają między innymi z tytułu kwot należnych towarzystwu za zarządzanie funduszem, opłat dla depozytariusza, usług w zakresie prowadzenia ksiąg rachunkowych oraz badania sprawozdań. Zasada równowagi bilansowej w bilansie funduszy inwestycyjnych przejawia się w równoważeniu aktywów netto funduszu wartością kapitału wpłaconego pomniejszonego o kapitał wypłacony, wartością zatrzymanych dochodów oraz wzrostem (lub spadkiem) wartości lokat w odniesieniu do ceny nabycia.

Przykładowy bilans zamkniętego funduszu inwestycyjnego zamieszczono w tabeli 1.

Pierwszy wniosek, wynikający z analizy tabeli 1, dotyczy dużego wzrostu aktywów netto w stosunku do roku poprzedniego, wynoszący dokładnie 2 219 915 tys. złotych. Wzrost aktywów netto jest z pewnością informacją pozytywną dla aktualnych i potencjalnych inwestorów, którzy bezpośrednio z bilansu mogą pozyskać informację o powiększeniu kapitału wpłaconego. Bardziej dociekliwych inwestorów zastanowiłaby być może pozycja pozostałych aktywów w bilansie, o wartości zbliżonej do wartości wpłaconego kapitału.

Tabela 1. Bilans funduszu inwestycyjnego zamkniętego – wersja 1

Pozycje Bilansu (w tys. PLN)	31.12.200X+1	31.12.200X
I. Aktywa	3 213 272	993 337
1. Środki pieniężne i ich ekwiwalenty	42 184	962
2. Należności	5	0
3. Transakcje przy zobowiązaniu się drugiej strony do odkupu	0	11 197
4. Składniki lokat notowane na aktywnym rynku, w tym:	0	0
– dłużne papiery wartościowe	0	0
5. Składniki lokat nienotowane na aktywnym rynku, w tym:	769 336	981 178
– dłużne papiery wartościowe	71 200	71 207
6. Nieruchomości	0	0
7. Pozostałe aktywa	2 401 747	0
II. Zobowiązania	103	83
III. Aktywa netto (I – II)	3 213 169	993 254
IV. Kapitał Funduszu	2 477 946	51 204
1. Kapitał wpłacony	2 480 129	53 387
2. Kapitał wypłacony (wielkość ujemna)	-2 183	-2 183
V. Dochody zatrzymane	89 668	104 689
1. Zakumulowane, nierozdysponowane przychody z lokat netto	79 704	94 727
2. Zakumulowany, nierozdysponowany zrealizowany zysk (strata) ze zbycia lokat	9 964	9 962
VI. Wzrost (spadek) wartości lokat w odniesieniu do ceny nabycia	645 555	837 361
VII. Kapitał Funduszu i zakumulowany wynik z operacji (IV + V+/-VI)	3 213 169	993 254

Źródło: opracowanie własne.

Omawiany przypadek dotyczy funduszu inwestycyjnego zamkniętego, co do którego należy oczekiwać, że uczestnicy posiadają wiedzę na temat jego specyfiki i dokonując inwestycji, kierują się racjonalnym wyborem ekonomicznym. Niemniej obiektywnie oceniając wartość informacyjną przedstawionego w tabeli 1 bilansu, można określić ją jako niewystarczającą. Nie jest bowiem w sposób bezpośredni uwidoczniona informacja, że kapitał w wysokości 2 401 747 tys. złotych jest nieopłacony, a w żadnej części informacji dodatkowej do sprawozdania również nie została ona podana. Teoretycznie możliwa jest sytuacja zaciągnięcia kredytu zabezpieczonego wartością aktywów netto.

Wydaje się, że w regulacjach rachunkowości dotyczących sprawozdania finansowego zamkniętego funduszu inwestycyjnego powinien być zawarty obowiązek prezentowania wartości kapitału nieopłaconego, przykładowo w postaci dwóch dodatkowych wierszy, co przedstawia bilans w tabeli 2.

Tabela 2. Bilans funduszu inwestycyjnego zamkniętego – wersja 2

Pozycje Bilansu (w tys. PLN)	31.12.200X+1	31.12.200X
I. Aktywa	3 213 272	993 337
1. Środki pieniężne i ich ekwiwalenty	42 184	962
2. Należności	5	0
3. Transakcje przy zobowiązaniu się drugiej strony do odkupu	0	11 197
4. Składniki lokat notowane na aktywnym rynku, w tym:	0	0
– dłużne papiery wartościowe	0	0
5. Składniki lokat nienotowane na aktywnym rynku, w tym:	769 336	981 178
– dłużne papiery wartościowe	71 200	71 207
6. Nieruchomości	0	0
7. Pozostałe aktywa, w tym:	2 401 747	0
– pozostałe aktywa z tytułu nieopłaconej części kapitału*)	2 401 747	0
II. Zobowiązania	103	83
III. Aktywa netto (I – II)	3 213 169	993 254
IV. Kapitał Funduszu	2 477 946	51 204
1. Kapitał wpłacony	2 480 129	53 387
1A. nieopłacona część kapitału*)	2 401 747	0
2. Kapitał wypłacony (wielkość ujemna)	-2 183	-2 183
V. Dochody zatrzymane	89 668	104 689
1. Zakumulowane, nierozdysponowane przychody z lokat netto	79 704	94 727
2. Zakumulowany, nierozdysponowany zrealizowany zysk (strata) ze zbycia lokat	9 964	9 962
VI. Wzrost (spadek) wartości lokat w odniesieniu do ceny nabycia	645 555	837 361
VII. Kapitał Funduszu i zakumulowany wynik z operacji (IV + V+/-VI)	3 213 169	993 254

Źródło: opracowanie własne.

Ponadto celowe wydaje się zamieszczenie dodatkowej informacji do oznaczonych „*” pozycji w bilansie w notach objaśniających do sprawozdania finansowego. Ujawnienie informacji o nieopłaconym kapitale powinno zawierać następującą uwagę: „W przypadku umorzenia nie w pełni opłaconych certyfikatów inwestycyjnych wartość aktywów netto Funduszu zostanie pomniejszona o nieopłacone przez uczestnika części nominału tych certyfikatów”.

Zaprezentowane w tabeli 2 rozwiązanie jest przejrzyste i w pełni odpowiada nadrzędnej zasadzie rachunkowości, nakazującej prezentowanie informacji o jednostce w sposób rzetelny i wiarygodny (*true and fair view principle*).

6. Podsumowanie

Ze względu na charakter prowadzonej działalności fundusze inwestycyjne są specyficznymi podmiotami rachunkowości, co wymaga stosowania szczególnych regulacji prawnych w zakresie rachunkowości i sprawozdawczości. Fundusze inwestycyjne są znaczącymi uczestnikami rynku finansowego, zdolnymi do wpływania na sytuację finansową tego rynku, co wywołuje konieczność nadzoru przez organy publiczne. Analiza regulacji w zakresie obowiązku opłacenia kapitału w celu pozyskania jednostek uczestnictwa funduszu, a także przepisów w zakresie nadzoru wskazuje na znaczące różnice pomiędzy otwartymi a zamkniętymi funduszami inwestycyjnymi. Intencje pozostawienia większej swobody uczestnikom zamkniętych funduszy inwestycyjnych wydają się zrozumiałe, jednak nie powinny za tym podążać odstępstwa od zasady prawdziwego i rzetelnego obrazu w rachunkowości. Według autorki niniejszego opracowania, jeżeli pozostawia się uczestnikom zamkniętych funduszy inwestycyjnych możliwości nieopłacania kapitału przez okres 6 miesięcy, należy zobowiązać ich do ujawnienia wystąpienia takiej sytuacji w sprawozdaniu finansowym, zarówno w bilansie, jak i w informacji dodatkowej sprawozdania finansowego.

Literatura

- Czekaj J., Dresler Z., 2000, *Zarządzanie finansami przedsiębiorstw. Podstawy teorii*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Dawidowicz D., 2011, *Fundusze inwestycyjne. Rodzaje – metody oceny – analiza*, Wyd. CeDeWu.pl, Warszawa.
- Głuchowski J., 2001, *Leksykon finansów*, PWE, Warszawa.
- Kordula P., 2009, *Nieracjonalne zachowania inwestorów w okresie zawirowań rynkowych*, [w:] M. Kicia, A. Korzeniowska (red.), *Wybrane aspekty funkcjonowania rynku finansowego w warunkach kryzysu*, Wyd. Uniwersytetu Marii Skłodowskiej-Curie, Lublin.
- Krupa D., 2008, *Zamknięte fundusze inwestycyjne*, CeDeWu Sp. z o.o., Warszawa.
- Minsky H., 2008, *Stabilizing an Unstable Economy*, McGraw Hill, International Edition.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 24 grudnia 2007 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości funduszy inwestycyjnych, Dz.U. z 2007, nr 250, poz. 1871.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 12 grudnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych, Dz.U. z 2004, nr 149, poz. 1674.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 23 października 2009 r. w sprawie przekazywania Narodowemu Bankowi Polskiemu danych niezbędnych do sporządzania bilansu płatniczego oraz międzynarodowej pozycji inwestycyjnej, Dz.U. z 2009, nr 184, poz. 1437.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 29 grudnia 2011 r. w sprawie szczegółowej treści emisji certyfikatów inwestycyjnych emitowanych przez fundusz inwestycyjny zamknięty, który nie jest publicznym funduszem inwestycyjnym zamkniętym, Dz.U. z 2012, nr 0, poz. 28.
- Ustawa z 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych, Dz.U. z 2004, nr 146, poz. 1546 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, Dz.U. z 2009, nr 152, poz. 1223 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 21 lipca 2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym, Dz.U. z 2006, nr 157, poz. 1119.

THE RULES OF CAPITAL PRESENTATION IN THE FINANCIAL REPORT OF CLOSE-END INVESTMENT FUNDS IN THE LIGHT OF LAW

Summary: In the face of dynamic development of financial market, the problems of accounting and financial reporting of close-end investment funds have come into prominence. The goal of the paper is the analysis of the rules of capital payment duty in order to buy investment fund's shares. The range of information about capital shown in the balance sheet has been also evaluated in the paper. The close-end funds have been presented as specific entities of the financial market. In the paper, legal requirements of investment funds' supervision by public authorities have been compared. Additionally, the informational value of balance sheet in relevance to capital payment has been analyzed. Finally, the author of the paper has suggested to add extended information about capital that was not been paid by investors, in accordance with the true and fair view principle.

Keywords: close-end funds, balance sheet, supervision, capital, informational value.